

Economia w Ankarze, Turcja (*Baluardi di libertà del popolo romano: 'provocatio ad populum' e 'tribunus plebis'* [Bastiony wolności ludu rzymskiego: *'provocatio ad populum'* i *'tribunus plebis'*]), prof. Ivana Jaramaz-Reskušić, z Uniwersytetu w Zagrzebiu, Chorwacja (*Alcune considerazioni sulla corruzione giudiziaria nella Repubblica romana* [Kilka uwag na temat korupcji sądowej w republice rzymskiej]), Aleksej Mamychev z Uniwersytetu we Władywostoku, Rosja (*Diritti umani e comunanza sociale nel XXI secolo: tendenze mondiali ed eurasiatiche* [Prawa człowieka i wspólnota społeczna w XXI wieku: trendy globalne i w Eurazji])

Część merytoryczną konferencji zakończyły wystąpienia na temat digitalizacji źródeł i dorobku nauki prawa rzymskiego oraz organizacji uniwersyteckiego nauczania prawa rzymskiego w Turcji.

Na koniec konferencji prof. Machkam Machmudov otrzymał potwierdzenie tytułu doktora prawa rzymskiego i cywilnego Uniwersytetu 'La Sapienza' z rąk prof. Pierangelo Catalano (Uniwersytet 'La Sapienza' w Rzymie, Instytut badawczy 'Giorgio La Pira').

Elżbieta Loska*

XXV OGÓLNOPOLSKI ZJAZD HISTORYKÓW PRAWA,
KRAKÓW, 22-25 WRZEŚNIA 2014 R.

W dniach 22-25 września 2014 roku odbył się XXV Ogólnopolski Zjazd Historyków Prawa. Jego organizatorem był, obchodzący sześćset pięćdziesiątą rocznicę założenia, Uniwersytet Jagielloński. Przyjęta tematyka obrad – *Nauka i nauczanie prawa w przeszłości i współcześnie* – nawiązywała do tego wielkiego jubileuszu. Na wspomniany związek, jak również na śmiałość i dalekowzroczność Kazimierza Wielkiego i jego współpracowników, których starania o założenie studium generale odpowiadały wielorakim potrzebom państwa i miały tak doniosłe i dalekosiężne konsekwencje, wskazywali Jego

* Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Magnificencja Rektor UJ prof. dr med. Wojciech Nowak oraz Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UJ prof. dr hab. Krystyna Chojnicka, którzy przywitani gości i dokonali otwarcia obrad Zjazdu. Toczyły się one w dwóch sesjach plenarnych, a także w pięciu sekcjach, w których wygłoszono łącznie 80 referatów oraz w ramach sesji plakatowej odbywanej w osobnych dwóch sekcjach, w których pomieszczono ogółem 18 wystąpień.

W sesji plenarnej pierwszego dnia obrad (23 września) wygłoszono osiem referatów. W tematykę Zjazdu, nawiązując do wspomnianego jubileuszu najstarszego polskiego uniwersytetu, wprowadził zgromadzonych prof. dr hab. Waław Uruszczak (UJ), który wygłosił referat na temat *Założenie Uniwersytetu w Krakowie w 1364 r.* Referent w oparciu o zachowane przekazy źródłowe dokonał analizy poszczególnych czynności prawnych, które legły u podstaw założenia uniwersytetu. Istotne znaczenie miały tu takie dokumenty jak: suplika Kazimierza Wielkiego z 6 kwietnia 1363 roku złożona w Kurii papieskiej w Awinionie, stanowiąca prośbę do papieża o dokonanie kanonicznej erekcji krakowskiej uczelni, mandat papieża Urbana V z 16 października 1363 roku skierowany do Jana Bogorii Skotnickiego zlecający arcybiskupowi gnieźnieńskiemu zbadanie na miejscu czy istnieją dostateczne warunki do utworzenia uniwersytetu, a także wydany przez króla przywilej fundacyjny dla krakowskiego studium generale z 12 maja 1364 roku, który tworzył podstawy materialne jego istnienia i funkcjonowania oraz analogiczny dokument władz miasta i wreszcie, wieńcząca dzieło bulla erekcyjna papieża z 1 września 1364 roku, stanowiąca konstytutywny akt wydany przez kompetentną władzę kościelną. W świetle wywodów Waława Uruszczaka założenie uniwersytetu w Krakowie jawi się więc jako ciąg czynności prawnych dokonanych w zgodzie z prawem zarówno Królestwa Polskiego, jak i Kościoła katolickiego przez współpracujące ze sobą władze świeckie i duchowne. Akt finalny tego procesu – erygowanie uniwersytetu w znaczeniu prawnym – został jednak dokonany przez papieża, co było zgodne z powszechnie przyjętymi ówczesnie zasadami.

Problematyka poruszona przez Waława Uruszczaka została osadzona w szerszym tle dzięki wystąpieniu prof. dr. hab. Janusza Sondla

(UJ) na temat *Nauczanie prawa w pierwszych wiekach państwowości polskiej*, który wskazał na inne poza uniwersytetem ośrodki kształcące w zakresie prawa w piastowskiej Polsce. W szczególności wiedzę z dziedziny prawa kanonicznego i rzymskiego nabywano w ramach studium retoryki w szkołach katedralnych, a także w szkołach klasztornych. Na pytanie *Dlaczego w akademiach nie uczono prawa krajowego?* próbował natomiast odpowiedzieć prof. dr hab. Jacek Matuszewski (UŁ), zastanawiając się w istocie nad fenomenem dominacji prawa zwyczajowego w dawnej Polsce i konsekwencjami tego zjawiska (referat przygotowany został we współpracy z dr Marcinem Głuszakiem oraz dr Joanną Machut-Kowalczyk reprezentującymi Uniwersytet Łódzki). Referat prof. dr. hab. Wojciecha Witkowskiego (UMCS) – *Warszawa jako ośrodek polskiej nauki prawa w dobie zaborów* – ujmował tytułowe zagadnienie szeroko. Referent pomieścił w nim nie tylko zagadnienie nauczania prawa w warszawskim świecie akademickim, a więc w Uniwersytecie oraz Szkole Głównej, ale przedstawił także główne kierunki badań oraz osiągnięcia tamtejszego środowiska prawniczego, nie pomijając zjawiska dynamicznego rozwoju tamtejszego czasopiśmiennictwa. Wejrzenie na kształcące prawników środowiska Krakowa i Warszawy zyskało dopełnienie w aspekcie geograficznym i chronologicznym, a także pod względem analizy uniwersyteckiego modelu organizacyjnego w wystąpieniu prof. dr. hab. Mariana Ptaka (UWr), który poświęcił je *Nauczaniu prawa na Państwowym Uniwersytecie we Wrocławiu (1811-1945)*. W perspektywie bardziej uniwersalnej osadził problem edukacji prawników prof. dr hab. Wojciech Dajczak (UAM), który wygłosił referat na temat *Poprzez prawo rzymskie ponad komparatystykę*. Do rodzimych, a właściwie w wielu wątkach ściśle osobistych i trudnych doświadczeń okresu stalinowskiego, nawiązał natomiast prof. dr hab. Henryk Olszewski (UAM), który mówił na temat *Nauki i nauczania prawa w Polsce w latach stalinowskiej indoktrynacji (1945-1956)*. Referent przedstawił całą gamę mechanizmów i działań, za pomocą których komunistyczne władze próbowały wpłynąć na kształt oblicza ideowego nowych prawniczych kadr. Czasów współczesnych i najnowszych tendencji w prowadzonej aktualnie reformie studiów prawniczych dotyczył referat prof. dr. hab. Witolda

Wołodkiewicza (UW) *Studia prawnicze – nauka przepisów, czy nauka prawa?* Zdaniem referenta reforma ta stanowi kolejną próbę dokonania wyboru – czy może tym razem pogodzenia – dwóch, ścierających się właściwie od ponad dwóch wieków, koncepcji, a mianowicie, czy studia prawnicze mają przygotowywać ściśle do wykonywania zawodu, czy też dawać absolwentowi możliwie wszechstronne wykształcenie, także humanistyczne. W przekonaniu referenta usilne dążenie do upracticznienia studiów jest pod wieloma względami wątpliwe i ryzykowne, a doświadczenia historyczne jednoznacznie wskazują na to, że nigdy nie przynosiły one pozytywnych skutków. W szczególności ujemnym rezultatem reformy może być stopniowe wyeliminowanie ze studiów prawniczych nauczania prawa rzymskiego i innych dyscyplin historyczno-prawnych. Bez nich natomiast trudno dać młodemu prawnikowi należyte podstawy teoretyczne, które potencjalnie są dla niego zawsze stałym łądem w potopie szybko zmieniających się, często niespójnych przepisów.

Problemy podniesione przez prof. Witolda Wołodkiewicza były zresztą przedmiotem osobnego spotkania zorganizowanego w przeddzień otwarcia obrad Zjazdu, w którym uczestniczyli kierownicy Instytutów i Katedr Historyczno-Prawnych z poszczególnych ośrodków akademickich. Dyskutanci wyrażali obawy co do dalszych losów przedmiotów historyczno-prawnych na wydziałach prawa w kraju, dzielili się doświadczeniami i informacjami na temat aktualnej sytuacji poszczególnych środowisk, wymieniali poglądami na temat często nie dość jasno wytyczanych przez odpowiednie władze oświatowe kierunków reformy i jej celów, a także nieklarowności obowiązujących przepisów.

W ramach zamykającej Zjazd sesji plenarnej (24 września) przewidziano dwa referaty. Z pierwszym wystąpił prof. dr hab. Andrzej Gulczyński (UAM), który przypomniał sylwetkę i dorobek Profesora Józefa Matuszewskiego. Ten wybitny uczony, wydawca źródeł, wytrawny polemista, który naukowo związany był z Poznaniem i Łodzią słynął z rozległych zainteresowań koncentrujących się nie tylko na historii ustroju i prawa, ale także ekonomii, filologii, historii gospodarczej oraz naukach pomocniczych historii. Józefowi Matuszewskiemu

poświęcono kolejną książkę z cyklu *Magistri Nostri*, która ukazała się właśnie nakładem Wydawnictwa Naukowego UAM (Z. Rymaszewski, J. Matuszewski, *Józef Matuszewski. Pasja Nauki. Cena pasji*, Poznań 2014).

Referat podsumowujący dorobek Zjazdu przedstawił prof. dr hab. Wojciech Witkowski. Gospodarzem następnego Zjazdu Historyków Prawa będzie Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

Sławomir Godek*

* Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego